

מבט על, גיליון 242, 17 בפברואר 2011

סיום כהונת הרמטכ"ל גבי אשכנזי – הערכה

גיאורא איילנד

העימות המתקשר בין שר הביטחון והרמטכ"ל וכן הדרמה סביב קביעת מחליפו של הרמטכ"ל הסיטו את תשומת הלב משאלה חשובה לא פחות והיא מצבו של צה"ל כיום בהשוואה למצבו לפני ארבע שנים.

חמישה נושאים עיקריים ראויים לציון בהקשר זה. ראשית, ארבע השנים האחרונות היו מהשקטות שידענו. גם גבול הצפון, גם יהודה ושומרון ובעצם כל גבולות המדינה – אפילו אזור עזה מאז "עופרת יצוקה" – היו גזרות רגועות עם מיעוט אירועים. נכון שישנם גם הסברים "חיצוניים" לשקט הזה אך אין ספק, כי גם איכות הפעילות של צה"ל והמשמעת המבצעית תרמו לכך.

שנית, שופרה מאד מוכנות הצבא. הדבר נכון כמעט בכל פרמטר. המילואים מתאמנים יותר והאימון שלהם איכותי יותר, התבצעו מהלכי הצטיידות גדולים, גדלה התדירות בה התבצעו תרגילים לרמות הגבוהות והתכניות האופרטיביות, שהיו מוזנחות בחלקן ערב מלחמת לבנון השנייה, רועננו, עודכנו ונמצאות זמינות לשימוש.

שלישית, תכנית העבודה החמש שנתית של צה"ל – "תפן" – נכנסת עכשיו לשנתה הרביעית, ובניגוד לעבר היא מתממשת על פי התכנון (והתקציב). תרמו לכך, ללא ספק, אימוץ המלצת ועדת ברודט והגדלת תקציב הביטחון, אך גם ניהול מושכל של תקציב הביטחון, הגדול מבין תקציבי משרדי הממשלה.

רביעית, הפעולות המבצעיות של צה"ל היו מוצלחות (ככל הידוע). מבצע "עופרת יצוקה" היה מבצע צבאי מוצלח, תקיפת הכור בסוריה – אם אכן נעשתה ע"י צה"ל – הייתה מבצע מרשים. לא ידוע על תקלות מבצעיות רבות או רבות נפגעים ואפילו המבצע להשתלטות על המשט התורכי – שגרם אמנם נזק מדיני והסברתי לא קטן – לא היה כל כך רע לפי מבחן התוצאה הן הצבאית הן האסטרטגית (בעובדה, ישראל לא אותגרה מאז על ידי שום משט אחר).

חמישית, תחושת הביטחון והמוראל בציבור בכלל ובצה"ל בפרט, כפי שמתבטאים, בין היתר, בגידול ברמת ההתנדבות ליחידות קרביות, הינם גבוהים.

את ההישגים המרשימים הללו נכון לאזן עם שני הנושאים הבאים:

ראשית, המוכנות האמיתית של הצבא בעצם לא ידועה. מוכנות נמדדת בדיעבד לאור התנהלות המלחמות. מוכנות אינה מושג אובייקטיבי וכמותי אלא תלוית הקשר. בתורת הלחימה אין סעיף המעריך את ה"נטו" – את הכוח שלנו, אלא יש סעיף שנקרא "יחסי עוצמה", המעריך את הכוח שלנו מול אויב נתון בתרחיש נתון.

אחרי מלחמת לבנון השנייה והכשלים שהתגלו, בעיקר בלחימת היבשה, החליט הרמטכ"ל אשכנזי, כי יש "לחזור למקורות" ולתת תשומת לב גבוהה לשיפור יכולת התמרון של מסגרות יבשתיות גדולות. מי אומר כי זה מה שחשוב? אפילו אם ניקח את אותה זירה-לבנון, הרי שנכון כי לו במלחמת לבנון השנייה היו מבצעים בימים הראשונים מבצע רב אוגדתי מהיר עד קו הליטני, היינו פוגעים בעיקר כוחו של חזבאללה. לעומת זאת, אם בעימות הבא מול חזבאללה נבצע מהלך דומה, ייתכן והוא לא יהיה אפקטיבי היות ורוב משגרי הרקטות נמצאים מצפון לליטני. המבחן אינו אפוא רמת המוכנות בעלמא, אלא המוכנות כפי שתבוא לביטוי באירועים שיקרו, ואותה ניתן יהיה להעריך בעיקר בדיעבד.

שנית, האווירה שקיימת בצבא, בעיקר ברמות הגבוהות. נכון, המוראל והביטחון העצמי עלו. עם זאת, האווירה הקיימת ברמות הגבוהות היא לא כזו שמשדרת עידוד לביקורת ולחדשנות. נכון פעל הרמטכ"ל בשנתיים הראשונות לתפקידו, שבהן שיקום הצבא חייב דגש רב למשמעת ומקום קטן יותר לריבוי דעות. נראה, כי בשנתיים האחרונות היה מקום ליתר פתיחות וזו לא התקיימה. אחד הסיכונים הגדולים לצבא (ובעיקר למטה הכללי) הוא "חשיבה קבוצתית" ונראה, כי פחות מדי תשומת לב ניתנה למימד זה.

לסיכום: צה"ל עבר שינוי מרשים לטובה בארבע השנים האחרונות. לא הכול בזכות הרמטכ"ל, אך כמי שיודע לקחת אחריות לדברים הרעים ("זה קרה במשמרת שלי") נכון לתת לרמטכ"ל היוצא הרבה קרדיט גם לדברים הטובים והרבים.

במסגרת הקרדיט שניתן לרמטכ"ל יש פרט חשוב נוסף שראוי להזכיר. לטקס החלפת הרמטכ"ל הגיע גם האדמירל מאלן, ראש המטות המשולבים של צבא ארצות הברית. זוהי מחווה יפה אך היא רק דוגמה אחת לקשרים היוצאים מן הכלל שיצר רב-אלוף אשכנזי עם ראשי מטה כללי רבים, באזור (מצרים, ירדן) ובאירופה. חשיבות קשרים אלה – המבוססים על אמון והערכה – גבוהה גם בימים כתיקונם יותר מכפי שהעין משגת, אך השפעתם של קשרים אלה בעת משבר היא עצומה. במובן זה הוכיח הרמטכ"ל, כי הוא לא רק "חייל" אלא גם בעל יכולות גבוהות בתחום המדיני.